

Opatrenia pre inkluzívne vzdelávanie

Úvahy a návrhy delegátov

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

OPATRENIA PRE INKLUZÍVNE VZDELÁVANIE

Úvahy a návrhy delegátov

Európska agentúra pre rozvoj špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania

Európska agentúra pre rozvoj špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania (ďalej len „agentúra“) je nezávislá a samosprávna organizácia podporovaná svojimi členskými krajinami a európskymi inštitúciami (Komisiou a Parlamentom).

Spolufinancované z
programu Európskej
únie Erasmus+

Podpora výroby tejto publikácie Európskou komisiou neznamená jej súhlas s jej obsahom, ktorý odzrkadľuje len názory jej autorov, a Komisia nie je zodpovedná za akékoľvek použitie informácií uvedených v tomto dokumente.

Názory akejkoľvek osoby vyjadrené v tomto dokumente nemusia predstavovať oficiálne názory agentúry, jej členských krajín alebo Komisie. Komisia nezodpovedá za akékoľvek použitie informácií obsiahnutých v tomto dokumente.

Redaktorky: Victoria Soriano a Mary Kyriazopoulou, pracovníčky agentúry

Výťahy z dokumentu sú povolené s uvedením jednoznačného odkazu na zdroj. Odkaz na túto správu sa musí uvádzať takto: Európska agentúra pre rozvoj špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania, 2016. *Opatrenia pre inkluzívne vzdelávanie: Úvahy a návrhy delegátov*. Odense, Dánsko: Európska agentúra pre rozvoj špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania

V záujme lepšej prístupnosti je táto správa k dispozícii v 23 jazykoch a v prístupnom elektronickom formáte na webových stránkach agentúry: www.european-agency.org

ISBN: 978-87-7110-616-9 (elektronická verzia)

ISBN: 978-87-7110-593-3 (tlačená verzia)

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2016

Sekretariát
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel.: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Kancelária v Bruseli
Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Tel.: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

OBSAH

PREDSLOV	5
ÚVOD	6
ÚVAHY A NÁVRHY MLADÝCH DELEGÁTOV	8
Hlavné myšlienky a odporúčania	9
1. <i>O nás vždy s nami</i>	9
2. <i>Bezbariérové školy</i>	10
3. <i>Narúšanie stereotypov</i>	14
4. <i>Rozmanitosť je zmes, ktorá funguje vďaka inklúzii</i>	16
5. <i>Stať sa plnohodnotným občanom</i>	18
ZÁVEREČNÉ POZNÁMKY	21

Obrázok 1. Vlajky členských krajín agentúry

PREDSLOV

Členské krajiny Európskej agentúry pre rozvoj špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania (ďalej len „agentúra“) sa dohodli na uskutočnení európskeho vypočutia v roku 2015.

Bolo to štvrté takéto podujatie, ktoré organizovala agentúra. Dve z predošlých vypočutí sa uskutočnili v Európskom parlamente v Bruseli (v rokoch 2003 a 2011), tretie prebehlo v portugalskom parlamente v spolupráci s portugalským ministerstvom školstva a portugalským predsedníctvom Rady Európskej únie (v roku 2007).

Podujatie v roku 2015 sa organizovalo v úzkej spolupráci s luxemburským predsedníctvom Rady Európskej únie a luxemburským ministerstvom školstva, detí a mládeže.

Bolo pozvaných sedemdesiatdva mladých ľudí so špeciálnymi vzdelávacími potrebami a/alebo postihnutím alebo bez nich, aby uvažovali a diskutovali o tom, ako sa inkluzívne vzdelávanie uplatňuje v ich vzdelávacom prostredí. Výsledky ich diskusií priniesli dobré príklady opatrení v oblasti inkluzívneho vzdelávania.

Na podujatí sa zúčastnilo približne 250 účastníkov a zainteresovaných strán z 28 členských krajín agentúry, ako aj tvorcovia politik a zástupcovia z európskych a medzinárodných inštitúcií.

Agentúra pripravila túto správu na základe diskusií mladých ľudí a výsledkov prezentovaných na plenárnom zasadnutí.

Pre agentúru bolo potešením a ctou organizovať toto podujatie. Radi by sme poďakovali najmä 72 mladým delegátom, ako aj ich rodinám, učiteľom a podporným pracovníkom, ministerstvám školstva, zástupcom z európskych a medzinárodných organizácií a, napokon, aj luxemburskému ministerstvu školstva, detí a mládeže za účasť a odhodlanie. Bez nich všetkých by nebolo možné zorganizovať také dôležité podujatie.

Per Ch Gunnvall
predseda

Cor J. W. Meijer
riaditeľ

ÚVOD

Dňa 16. októbra 2015 luxemburské predsedníctvo Rady Európskej únie usporiadalo štvrté vypočutie agentúry s názvom „Inkluzívne vzdelávanie – začnime konať!“. Sedemdesiatdva mladých ľudí z celej Európy so špeciálnymi vzdelávacími potrebami a/alebo postihnutím alebo bez nich malo príležitosť diskutovať o tom, ako im ich školy a komunity zabezpečujú inkluzívne vzdelávanie.

Luxemburský minister školstva, detí a mládeže Claude Meisch vo svojom úvodnom prejave hovoril o vydaní *Luxemburskej charty* v roku 1996, ktorá bola výsledkom európskej spolupráce v oblasti integrácie v školách. Vyjadril spokojnosť s tým, že takmer po 20 rokoch od vydania *Charty* je Luxembursko koordinátorom *Luxemburských odporúčaní*, ktoré vyplynú z vypočutia v roku 2015 a ktoré predstaví svojim kolegom na zasadnutí Rady ministrov školstva 23. novembra 2015. Pán Meisch povzbudil mladých delegátov, aby využili príležitosť slobodne sa vyjadriť a predstaviť inkluzívne opatrenia, ktoré využívajú vo svojich školách, a aspekty, ktoré sa musia zlepšiť. Poukázal aj na hlavné zmeny a zlepšenia smerom k inklúzii v luxemburskom vzdelávacom systéme.

Pani Marianne Vouel, riaditeľka oddelenia pre špeciálne vzdelávanie na luxemburskom ministerstve školstva, detí a mládeže, vo svojej prezentácii výslovne uviedla, že odborníci a tvorcovia politík sa zaoberajú rovnakými otázkami ako žiaci a že sa snažia zlepšiť kvalitu vzdelávania. Mimoriadnu pozornosť treba venovať žiakom so zložitejšími potrebami, lebo aj oni si zaslúžia byť viditeľní. Zdôraznila, že každý je iný a každý má odlišné potreby. Jednou z hlavných úloh vzdelávacieho systému je vedieť o rozmanitosti a reagovať na ňu.

(Celý text prezentácií predstaviteľov Luxemburska sa nachádza na webových stránkach vypočutia: <https://www.european-agency.org/events/takeaction>.)

Cieľom podujatia bolo motivovať žiakov a zapojiť ich do tvorby politík v oblasti vzdelávania. Hlavnou myšlienkou bolo, aby žiaci vo veku 15 až 16 rokov z 28 členských krajín agentúry hovorili o tom, ako sa inkluzívne vzdelávanie uplatňuje v ich školách, a aby pomohli identifikovať pokrok v oblasti inkluzívneho vzdelávania od prvého vypočutia v roku 2003.

Toto vypočutie vychádzalo z výsledkov troch predošlých vypočutí agentúry, ktoré sa uskutočnili v Bruseli (v rokoch 2003 a 2011, <https://www.european-agency.org/events/young-views-on-inclusive-education-european-hearing-2011-brussels>) a v Lisabone (v roku 2007, <https://www.european-agency.org/events/young-voices-meeting-diversity-in-education>). Na predchádzajúcich troch vypočutiach sa zúčastnilo viac než 240 mladých ľudí zastupujúcich stredné, odborné a vysokoškolské vzdelávanie.

V rámci prípravy na podujatie dostalo 72 mladých účastníkov dokument s hlavnými výsledkami troch predošlých vypočutí, ako aj niekoľko otázok na úvahy a diskusie v ich školách.

Otázky na diskusiu sa týkali spôsobov, akými ich školy podporujú vo vzdelávaní, príkladov, ako učitelia a spolužiaci zohľadňujú ich potreby, prístupnosti, organizácie tried a návrhov na to, ako prekonať zostávajúce bariéry inklúzie.

Počas vypočutia boli mladí žiaci rozdelení do šiestich seminárov, na ktorých mali príležitosť ďalej diskutovať o týchto kľúčových problémoch a otázkach, vymieňať si svoje osobné skúsenosti a tlmočiť názory svojich spolužiakov.

Hlavné výsledky diskusií na seminároch sa prezentovali na plenárnom zasadnutí vo forme kľúčových myšlienok a stali sa základom formulovania *Luxemburských odporúčaní*.

Obrázok 2. Mladí delegáti a ďalší zástupcovia na európskom vypočutí

ÚVAHY A NÁVRHY MLADÝCH DELEGÁTOV

Výsledky vypočítania v roku 2015 sú v súlade s výsledkami troch predošlých vypočítaní, ktoré zorganizovala agentúra v rokoch 2003, 2007 a 2011, a vychádzajú z nich. Výsledky z týchto predošlých vypočítaní poukazovali na pokrok v inkluzívnom vzdelávaní v rôznych európskych krajinách.

Agentúra vytvorila na základe hlavných výsledkov diskusií mladých žiakov na troch predošlých vypočítaniach súbor poznatkov. To viedlo aj k formulovaniu určitých zásad, ktoré treba vziať do úvahy pri uplatňovaní inkluzívneho vzdelávania. Patria medzi ne:

- **Hlavné zásady v súvislosti s právami:**
  - *rešpekt*: právo byť rešpektovaný, plnohodnotne sa zapájať do všetkých rozhodnutí, ktoré sa vás týkajú, a nebyť diskriminovaný,
  - *kvalita a spravodlivosť vo vzdelávaní*: právo dostať kvalitné vzdelanie, právo na rovnosť príležitostí vo vzdelávaní a právo dostať primeranú podporu na zabezpečenie plnohodnotného prístupu a účasti na vzdelávacích činnostiach a v školách spolu s miestnou skupinou rovesníkov,
  - *spoločenský a pracovný život*: právo žiť nezávisle, mať rodinu, prispôsobené bývanie, pokračovať v ďalšom štúdiu (na univerzite), získať zamestnanie a nebyť oddelený od ľudí bez postihnutia vo všetkých oblastiach života.
- **Kľúčová zásada v súvislosti s prínosmi inkluzívneho vzdelávania:**
  - Získate viac sociálnych zručností, naučíte sa žiť spolu s rovesníkmi, byť silnejší a nezávislejší – a bojovať tak s diskrimináciou a stereotypmi –, poradiť si v skutočnom svete a budete lepšie pripravení na hľadanie si zamestnania v budúcnosti. Je to prvý krok k tomu, aby ste sa stali plnohodnotným členom spoločnosti. Inkluzívne vzdelávanie prospieva všetkým – otvára sa nový svet a rozmanitosť je pozitívna.

Na vypočítaní v roku 2015 vyjadrili mladí ľudia celkovú spokojnosť so svojím vzdelávaním. Poukázali však aj na jestvujúce nedostatky vo vzdelávaní a predniesli niekoľko konkrétnych návrhov. Situácia vo vzdelávaní, o ktorej hovorili mladí ľudia, ako aj ich návrhy boli spracované a zhrnuté a stali sa základom *Luxemburských odporúčaní*. Cieľom týchto odporúčaní je podporiť uplatňovanie inkluzívneho vzdelávania ako najlepšej možnosti, keď existujú nevyhnutné podmienky. Odporúčania sú zoskupené okolo piatich dôležitých myšlienok, ktoré mladí ľudia vyjadrili počas diskusií a prezentácie výsledkov.

Hlavné myšlienky a odporúčania

1. O nás vždy s nami

Prvá myšlienka – *o nás vždy s nami* – sa týka priameho zapojenia mladých žiakov do prijímania všetkých rozhodnutí, ktoré sa ich týkajú:

- treba počúvať mladých ľudí a ich rodiny a zohľadniť ich názory pri prijímaní všetkých rozhodnutí, ktoré sa ich priamo alebo nepriamo týkajú,
- mladých ľudí sa treba pýtať na ich potreby,
- systematicky treba zapájať mládežnícke organizácie.

Mladí ľudia sa jasne vyjadrili, že oni a ich rodiny sa musia aktívne zapájať a ich názory musia byť vypočuté ešte pred prijatím rozhodnutí a že sa musí prihliadať na ich skutočné potreby a želania. Podobne sa zastávajú aj kladnej úlohy systematického zapájania rôznych organizácií mladých ľudí a ľudí s postihnutím. Tieto organizácie považujú za rozhodujúce z hľadiska svojej podpory. Školské študentské rady alebo študentské parlamenty majú odlišnú úlohu. Účasť a činnosť mladých ľudí v týchto radách sa vníma ako dôležitý spôsob plnohodnotného zapojenia sa do života školy a dôrazne sa odporúča.

Príklady delegátov

Zapojenie žiakov a rodín:

Pri vytváraní nových stratégií je nutné zapájať mladých ľudí (so špeciálnymi vzdelávacími potrebami) do tvorby politík na všetkých úrovniach od riadenia až po každodennú prax. Je nutné zohľadniť individuálne potreby (Amund a Helene, Nórsko).

Veľmi dôležité je, aby sa do rozhodovania o svojich deťoch zapájali aj rodičia (Jack, Spojené kráľovstvo – Severné Írsko; Kristína, Slovensko).

Študentské rady:

Cítim sa súčasťou triedy. Som členkou študentskej rady, do ktorej ma zvolili moji spolužiaci. Mám podporného učiteľa, ktorý mi pomáha (Andrea, Malta).

V škole máme študentskú radu, ktorá sa zameriava na spoluprácu so žiakmi so špeciálnymi potrebami. Deti, ktoré sú členmi študentskej rady, sú v nej mimoriadne aktívne (Agné a Kornelijus, Litva).

Oceňujem študentskú radu, v ktorej môžem vyjadriť svoj názor na plány (Blake, Írsko).

Saul bol vybraný za „vedúceho chlapca“ (vysoká pozícia v študentskej rade) hlasmi detí v škole (Alexander a Saul, Spojené kráľovstvo – Anglicko).

Zapojenie organizácií:

V našej krajine máme celoštátne združenie. Prostredníctvom tejto organizácie riešime niektoré problémy. Napríklad titulky, ktoré sú veľmi dôležité pre ľudí so sluchovým postihnutím. Organizácia vyrába titulky k filmom (Javier, Španielsko).

V našej krajine existuje veľmi dobrá organizácia. Sú v nej napríklad triedy pre žiakov so zdravotným postihnutím, ktorí nemôžu chodiť do normálnej triedy. V tejto organizácii im poskytujú výučbu. Máme aj ďalšiu organizáciu s názvom „dom pre nevidiacich“, ktorá skutočne zlepšuje život nevidiacich ľudí (Céline a Florence, Luxembursko).

V našej krajine existuje združenie pre ľudí, ktorí zle vidia alebo sú nevidiaci. Toto združenie mi poskytuje možnosť čítať na mojom počítači. Pomocou svojho iPadu alebo počítača si dokážem prečítať informácie (Lorenzo a Matteo, Taliansko).

V našej krajine existujú špeciálne združenia na pomoc postihnutým deťom. Presadzujú riešenia ich problémov a úzko spolupracujú s ministerstvom školstva (Georgia a Minas, Cyprus; Stefanos a Georgios, Grécko).

V našej krajine existuje spoločnosť pre dyslexiu. Má špeciálne webové stránky, kde ľudia nájdu formácie o pozitívnych a negatívnych stránkach dyslexie (Erazem a Primož, Slovinsko).

Domnievam sa, že by sme mali žiadať od politikov, aby tieto organizácie čo najviac podporovali. V našich životoch zohrávajú kladnú úlohu. Pomáhajú nám brániť naše práva. Pomáhajú nám zvyšovať povedomie v spoločnosti (Adrià, moderátorka, Španielsko).

2. Bezbariérové školy

Druhá myšlienka – *bezbariérové školy* – sa týka odstránenia všetkých fyzických a technických bariér:

- mnohé bariéry v školách už boli prekonané, ale je potrebné odstrániť všetky bariéry, aby bolo fyzicky možné dopraviť sa do miestnych vzdelávacích centier, ľahko do nich vstúpiť a pohybovať sa v nich,
- vzdelávacie budovy, ktoré sa rekonštruujú alebo modernizujú, musia dodržiavať zásady prístupnosti, napríklad vytváraním multifunkčných alebo

tichých priestorov v školách, ako aj zvyšovaním dostupnosti pružného vzdelávacieho vybavenia,

- musia byť k dispozícii vhodné technické pomôcky a vzdelávacie materiály zodpovedajúce individuálnym potrebám.

Mladí ľudia diskutovali o štyroch otázkach. Po prvé, dostať sa do vzdelávacích centier môže byť stále problémom. Uprednostňuje sa verejná doprava, ale to znamená, že sa musí upraviť. Špeciálna doprava sa považuje za alternatívu len vtedy, keď neexistuje iná možnosť. Podľa mladých ľudí je neexistencia pohodlnej dopravy jedným z faktorov, ktoré bránia žiakom navštevovať miestnu školu.

Po druhé, mladí ľudia uviedli, že prístup do škôl sa zlepšil. Vyjadrili jednoznačnú spokojnosť s prispôsobivosťou a prístupnosťou ich škôl, a to z formálneho – inštaláciou plošín, výťahov a upravených záchodov – i „kreatívneho“ hľadiska – keď sú školy a (najmä) spolužiaci ochotní pomôcť im v prípade ťažkostí (napríklad keď výťah nefunguje). Potrebné sú určité zlepšenia na uľahčenie prístupu k núdzovým východom, rôznym miestnostiam, ako je telocvičňa alebo školská jedáleň, alebo k výťahom, keď je na ich otvorenie potrebný kľúč. Dôležité je zaistiť osobnú bezpečnosť všetkých žiakov.

Po tretie, zlepšuje a uľahčuje sa pohyb po škole. Mladí ľudia hovorili o existencii veľkých chodieb a prítomnosti značiek v Braillovom písme na potrebných miestach. Tiché miesta a multifunkčné priestory v školách sa považujú za prospešné pre všetkých žiakov a mali by sa budovať častejšie. Delegáti uviedli, že výučba prebieha v triedach, do ktorých majú prístup všetci spolužiaci.

A napokon, v čoraz väčšej miere sú dostupné prispôbosené technické pomôcky a materiály, ktoré sú predpokladom inklúzie.

Mladí žiaci zdôraznili, že neexistujú univerzálne riešenia, a preto je veľmi dôležité pýtať sa na individuálne potreby a rešpektovať ich. Školy musia byť pružné a schopné improvizovať s alternatívami. Priestory v škole musia vyhovovať potrebám všetkých žiakov.

Príklady delegátov

Prístupnosť na ceste do školy:

Školské autobusy musia byť prístupné. Všetci študenti musia mať možnosť zúčastniť sa na všetkých činnostiach, ako sú športy... (Blake, Írsko).

Prispôbosená doprava pre študentov s telesným postihnutím, ale nevidiaci študenti používajú verejnú dopravu spolu so všetkými ostatnými študentmi (Reinis a Georgs, Lotyšsko; Lillý, Island; Elisabeth, Estónsko).

Máme aj možnosť zobrať si taxík, ale rozpočet je obmedzený, takže ho môžeme využiť len niekoľkokrát (Elisabeth, Estónsko).

Prístupnosť v škole:

Škola je prístupná pre študentov s telesným postihnutím a na vozíčku, máme napríklad plošiny, výťahy, prístupné záchody atď. (Matteo, Taliansko; Georgios, Grécko; Lilly a Hrefna, Island; Rolf a Casper, Dánsko; Dénes a Borbála, Maďarsko; Tom a Paul, Nemecko; Miguel Ângelo, Portugalsko; Kristina a Tova, Švédsko).

Na našej strednej škole máme výťahy, ale je tam aj veľa schodov. Štyri poschodia, a na použitie výťahu potrebujete kľúč, takže je to veľmi zložité. Škola nám slúbila, že sa to zlepší (Eelis, Fínsko).

Pri plánovaní rekonštrukcie školy sa musí myslieť na fyzické bariéry. Z rozpočtu sa musí vyčleniť dostatok peňazí (Robert, Spojené kráľovstvo – Severné Írsko).

Naša škola sa snaží nájsť peniaze na odstránenie zostávajúcich bariér, ale je to ťažké (Natalia a Marcin, Poľsko).

Keďže naša škola sa rekonštruovala pred dvoma rokmi, podmienky sú veľmi dobré. Stále je tam však veľký hluk od iných študentov, čo pre mňa môže byť fyzickou bariérou (David, Portugalsko).

Je tam výťah, ale ak ste na vozíčku, do budovy sa nedostanete (Jakob, Rakúsko).

Máme výťah, ale dvere sa ťažko otvárajú (Paul, Nemecko).

V našej škole sú na chodbách svetlá, ktoré blikajú, keď idete do triedy. Sú tam plošiny a tyče pre ľudí s problémami s pohybom alebo na vozíčku. Učitelia sa vzdelávajú v tom, ako pracovať s ľuďmi s ťažkosťami s učením. Máme aj logopédiu, ktorá nám pomáha, aby sme mohli študovať rovnako ako naši spolužiaci (Javier, Španielsko).

V triede mi pomáha sprevádzajúca osoba. V škole máme dvoch žiakov na vozíčku, takže bol upravený výťah. V prípade požiaru v škole existujú určité riziká. Jeden deň sme mali cvičný požiarne poplach a musel som ísť dole schodmi, niesli ma niektorí ďalší študenti a naozaj som sa bál (Lucas, Belgicko – komunita hovoriaca flámsky).

Prístupnosť v triede:

V škole sa používa Braillovo písmo pre nevidiacich študentov. Študijné materiály sú k dispozícii aj v Braillovom písme (Tova, Švédsko; Reinis a Georgs, Lotyšsko; Emili a Elisabeth, Estónsko).

Mám sluchové obmedzenie. Takže mám slúchadlá, ktoré si môžem pripojiť, aby som lepšie počula. Učitelia sú motivovaní učiť sa o rôznych postihnutiach, aby nám dokázali pomôcť prekonávať problémy (Lucía, Španielsko).

Fyzickou záťažou môžu byť aj ťažké batohy s knihami. Správnou cestou sú elektronické knihy, laptopy a tablety (Dénes, Maďarsko).

Obrázok 3. Mladí delegáti (Jack Love, Spojené kráľovstvo – Severné Írsko; Blake O’Gorman, Írsko; Nakita Hallissey, Írsko a Robert Gault, Spojené kráľovstvo – Severné Írsko) vyjadrujú svoje názory

3. Narúšanie stereotypov

Tretia myšlienka – *narúšanie stereotypov* – sa týka najmä pojmu „normalita“. Ak prijmem, že každý je iný, kto je potom „normálny“?

- Poskytovanie spoľahlivých informácií o odlišných potrebách žiakov učiteľom, zamestnancom školy, mladým ľuďom, rodinám a pracovníkom podporných služieb je kľúčom k podpore vzájomného rešpektu a tolerancie.
- Rozmanitosť sa musí vnímať ako pozitívum – spoločnou hodnotou musí byť „vidieť postihnutie ako normálne“.
- Každý je iný a každý musí byť prijímaný. Tolerancia je založená na vzájomnom pochopení.
- Vzdelávacia komunita musí vedieť viac o ľuďoch s postihnutím a musí byť voči nim tolerantnejšia.

Na prijatie tejto dôležitej myšlienky sú potrebné kvalitné informácie – napríklad o boji proti diskriminácii a šikanovaniu. Ak chceme, aby učelia, zamestnanci školy – vrátane vedenia –, spolužiaci, rodiny a pracovníci prípadných zapojených služieb v škole zmenili postoje, musia mať k dispozícii relevantné informácie.

Najlepším výsledkom bude vzájomný rešpekt a tolerancia. Rozmanitosť nie je problém, ale pozitívna a normálna situácia. Postihnutie nie je nenormálne. Tolerancia je založená na vzájomnom pochopení. Mladí ľudia zdôraznili, že sa musia zmeniť určité postoje, aby boli vnímaní podľa toho, čo DOKÁŽU, a nie na základe ich postihnutia.

Príklady delegátov

Zvyšovanie povedomia:

Pomohlo by školenie o boji proti diskriminácii a šikanovaniu. Mali by sme byť vnímaní podľa toho, čo robíme, a nie podľa toho, ako vyzeráme (Lucie, Česká republika).

Žiaci si nie sú istí tým, ako sa vyrovnáť so zdravotným postihnutím. Cítim sa veľmi nepríjemne a smutne, keď viem, že ma intenzívne pozorujú (Johannes, Nemecko).

Je ľahké byť proti ľuďom, ktorým nerozumieme. Musíte vysvetľovať, aké to je, byť nevidiaci, aby ľudia mali možnosť pochopiť vás (Emelie, Švédsko).

Učelia musia prejavovať viac rešpektu a porozumenia. Študenti so špeciálnymi potrebami by sa nemali cítiť ako vyhnanci. Všetky deti sa musia cítiť súčasťou

skupiny (Jack, Spojené kráľovstvo – Severné Írsko).

Niektorí učitelia si myslia, že keď sme nepočujúci alebo máme postihnutie, sme menej dôležití ako ostatní študenti. Musia sa vzdelávať. Uvedomiť si, že sme úplne rovnakí ako všetci ostatní (Céline, Florence a Lara, Luxembursko).

Myslím si, že spoločnosť musí akceptovať každého takého, aký je. Nielen z hľadiska postihnutia. Ale aj z hľadiska pohlavia, rasy, koníčkov. Myslím si, že naša úroveň tolerancie je celkom dobrá. Čaká nás však ďalšia práca. Najlepším nástrojom na boj proti diskriminácii je tolerancia. Musíme zvyšovať povedomie o rozdieloch medzi nami (Adrià, moderátorka, Španielsko).

Organizovať kampane proti šikanovaniu. Snažiť sa komunikovať a udržiavať kontakt so žiakmi so špeciálnymi vzdelávacími potrebami, pozývať ich na spoločenské udalosti a činnosti (Agné a Kornelijus, Litva).

Musíme zvyšovať povedomie o študentoch s postihnutím: ostatní študenti nevedia, čo povedať, a boja sa, že deti s postihnutím urazia. Učitelia potrebujú viac odbornej prípravy a školy potrebujú väčšiu podporu od orgánov (Elisabeth, Estónsko).

Kľúčom je komunikácia. Komunikácia o tom, čo sa urobilo dobre. Výmena skúseností. Špeciálne rady zamerané na dosiahnutie inklúzie. Pomoc rovesníkov, dobrovoľníci v triedach. Učitelia by mali počúvať študentov a byť im kolegami (Derrick a Mark, Spojené kráľovstvo – Škótsko; Saul a Alexander, Spojené kráľovstvo – Anglicko).

Pozitívne skúsenosti:

Niekedy sa organizujú „hodiny tolerancie“. Moja škola dbá na rovnaké zaobchádzanie (Natalia, Poľsko).

Moji spolužiaci žartujú o mojej slepote – pomáha to, ľudia sa tak viac uvoľnia. Prečo ľudia šikanujú? Nerobia to naschvál, musím sa naučiť nebrať to vážne (Tova, Švédsko).

Veľmi pomáha postoj učiteľa (Isaac, Malta).

Na začiatku som ľuďom s postihnutím veľmi nerozumela. Ale vďaka tejto konferencii lepšie chápem, ako sa ľudia s postihnutím cítia a s akými ťažkosťami sa stretávajú (Lara, Luxembursko).

Žiadne šikovanie – tak má vyzeráť dobrá škola (Pinja, Fínsko).

Máme taký projekt, kde majú všetci študenti zaviazané oči, aby lepšie pochopili situáciu nevidiacich študentov. Skúšali sme používať aj barle, aby si každý študent vyskúšal postihnutie toho druhého (Emili, Estónsko; Eelis, Fínsko; Reinis, Lotyšsko).

Už od mladého veku sa učíme, že nie všetci pochádzajú z rovnakého prostredia. V triede preto o rozdieloch vôbec nepremýšľame (Lillý, Island).

4. Rozmanitosť je zmes, ktorá funguje vďaka inklúzii

Štvrtá myšlienka zodpovedá sloganu, ktorí použili niektorí mladí ľudia – *rozmanitosť je zmes, ktorá funguje vďaka inklúzii*:

- každý by sa mal sústrediť na to, čo sa dá urobiť, nie na to, čo sa nedá,
- vzdelanie musí byť plne prístupné a musí rešpektovať potreby všetkých žiakov ako základu kvalitného vzdelania pre všetkých,
- rozhodujúca je spolupráca medzi učiteľmi a inými odborníkmi, ako aj vytváranie dobrých príležitostí na odbornú prípravu,
- veľmi dôležité je aj poskytovanie potrebnej ľudskej a technickej podpory zo strany učiteľov a spolužiakov.

Mladí ľudia poukázali na pozitívny vplyv prijímania vzdelávacích opatrení, napríklad individuálnych učebných plánov, prispôbených programov, používania technických pomôcok, podpory poskytovanej podpornými učiteľmi alebo asistentmi, práce v malých skupinách, ako aj pružnej organizácie skúšok (napríklad viac času pri písomných alebo ústnych skúškach atď.). Zdôraznili, že keď majú viac času, testy sú pre nich menej stresujúce.

Hlavnou požiadavkou mladých ľudí bolo, aby sa učitelia a iní zamestnanci vždy sústreďovali na to, čo sa dá urobiť, a nie na to, čo sa nedá, a aby im pomáhali a podporovali ich. Zohľadňovanie potrieb všetkých žiakov znamená posilňovať silné stránky a schopnosti namiesto zdôrazňovania nedostatkov. Takisto uviedli, že sa naučili, že majú právo získať pomoc, ak ju potrebujú. Plne prístupné vzdelávanie je základom kvalitného vzdelania pre všetkých. Mladí ľudia sú si vedomí toho, že učitelia a ich spolužiaci zohrávajú kľúčovú úlohu pri ich podpore. Učitelia a spolužiaci potrebujú viac informácií a odbornej prípravy na rôznych úrovniach v závislosti od ich jednotlivých úloh. Výsledkom bude väčšia podpora a pochopenie vzdelávacích potrieb.

Mladí ľudia takisto poukázali na potrebu lepšej spolupráce medzi učiteľmi – mali by nielen poskytovať potrebnú podporu, ale aj zaistiť lepšie prechodné fázy počas ich vzdelávania.

Príklady delegátov

Návrhy pre učiteľov:

Učitelia sa musia zamerať na moje silné stránky, nie na moje nedostatky (Michaela, Česká republika).

Učitelia sa snažia vysvetľovať veci jasne a podľa potreby pomáhať, aby sme sa mohli učiť spolu v pároch alebo skupinách (Jakob a Til, Rakúsko; Kristina, Švédsko).

Osobné skúsenosti:

Mám pocit, že naša škola ma chcela integrovať, kým iné školy nie. Veľmi mi pomohol učiteľ pre špeciálne potreby (João, moderátor, Portugalsko).

Skúsenosti s učiteľmi a spolužiakmi sú pozitívne i negatívne. Môžu vás izolovať alebo vám pomôcť. Pociť, že som pre nich „zaujímavý“, má na moje štúdium negatívny vplyv (Robert, Spojené kráľovstvo – Severné Írsko).

Je ťažké povedať, čo potrebujem, ale musím sa naučiť požiadať o to a dostať to (Johannes, Nemecko).

Všetci učitelia a spolužiaci mi pomáhajú a podporujú ma, preto chodím do školy rád (Borbála, Maďarsko; Miguel Ângelo, Portugalsko).

Chcela by som povedať, že v našej škole sa vďaka našim spolužiakom a učiteľom máme výborne (Georgia, Cyprus).

Naša škola sa o mňa veľmi dobre stará a je dobre prispôbená (Primož, Slovinsko).

Podporné opatrenia:

Máme podporných učiteľov (Jakob, Rakúsko; Michaela, Česká republika; Tom, Nemecko; Kristina, Švédsko; Matteo, Taliansko; Dénes, Maďarsko).

Učitelia počkajú a v prípade potreby poskytnú viac času tým, ktorí o to požiadajú. Máme špeciálnu miestnosť na oddych a relaxáciu (Nakita, Írsko; Andrea a Isaac, Malta).

Učitelia poskytujú rôzne materiály podľa potrieb študentov. Ak je to potrebné, dajú nám viac času (Dénes, Maďarsko; Maroš, Slovensko).

V triede mám asistenta, ktorý mi pomáha pochopiť veci a vysvetľuje mi učivo (Mathilde a Thelma, Francúzsko; Jade a Lucas, Belgicko – komunita hovoriaca flámsky).

Namiesto písomných skúšok sa robia ústne skúšky (Jade a Lucas, Belgicko – komunita hovoriaca flámsky).

Škola má špeciálnu tlačiareň na Braillovo písmo, takže všetky testy sú vytlačené v Braillovom písme (Georgs, Lotyšsko).

Máme možnosť rozdeliť miestnosť a vytvoriť tak viac tichých zón (Casper, Dánsko).

V triede máme 25 – 30 študentov, čo je na moje potreby možno trochu veľa. Tlmočník niekedy nezachytí zmysel, ale môj kamarát mi vysvetlí, čo sa deje (Eelis, Fínsko).

Zvyšovanie povedomia:

Myslím si, že na zdravotné postihnutie sa niekedy trochu zabúda. Hovoríme o zdravotnom postihnutí bez toho, aby sme poznali utrpenie, ktoré sa za týmto slovom skrýva. Musíme si predstaviť, aké to je, byť v ich koži. Ľudia by si to mali uvedomiť a pomáhať ľuďom so zdravotným postihnutím, aby mohli žiť lepší život (Lorenzo, Taliansko).

Posolstvo, ktoré chcem vyjadriť, je, že keď si ľudia bez postihnutia uvedomia, že sú obklopení postihnutými ľuďmi, chcú sa o nich starať, ako keby to boli ich bratia alebo sestry (Matteo, Taliansko).

Lepšie pochopenie vedie k menej častému šikanovaniu. Súdržnosť bráni šikanovaniu (Lilly, Island; Elisabeth, Estónsko).

Nemali by sme zovšeobecňovať: ak vyjadrím nejakú potrebu, neznamená to, že to bude fungovať pre všetkých nevidiacich ľudí (Tova, Švédsko).

5. Stať sa plnohodnotným občanom

Piata myšlienka – *stať sa plnohodnotným občanom* – sa týka vplyvu inkluzívneho vzdelávania na plnohodnotné začlenenie do spoločnosti:

- v záujme úspešného začlenenia do spoločnosti je rozhodujúce začlenenie do bežných škôl,
- cieľom je, aby si každý dokázal nájsť svoje miesto v spoločnosti.

Obrázok 4. Rozhovor s Darnellom Withom z Holandska

Mladí ľudia sa domnievajú, že všetci žiaci sa musia učiť spolu, aby mohli spolu aj žiť. Uviedli, že to je prvý krok v procese smerom k sociálnej inklúzii. Čím mladší sú žiaci, keď sa začnú učiť spolu, tým viac sa naučia o vzájomnej tolerancii a rešpektovaní rozdielov. Od mladého veku sa učia komunikovať, oceňovať a vymieňať si odlišné skúsenosti a zameriavať sa na silné stránky namiesto nedostatkov. V škole sa učia, že majú byť vnímaní podľa toho, čo dokážu, a nie podľa svojho postihnutia alebo výzoru. To si vyžaduje nielen ich inklúziu do vzdelávacích programov, ale aj ich zapojenie do voľnočasových činností. Mladí ľudia uviedli, že spoločná výučba v škole im umožní nájsť si miesto a začleniť sa do spoločnosti.

Príklady delegátov

Rozhodujúce pre nás je začlenenie do bežných škôl, aby sme sa mohli začleniť aj do spoločnosti (Andrea a Isaac, Malta; Nathan a Loïse, Švajčiarsko; Mathilde a Thelma, Francúzsko; Adriana a Mandy, Belgicko – komunita hovoriaca francúzsky; Darnell a Vincent, Holandsko; Jade a Lucas, Belgicko – komunita hovoriaca flámsky).

Každý by mal mať šancu navštevovať všetky predmety a učitelia by tomu mali napomáhať, aby bol vstup na pracovný trh pre nás omnoho jednoduchší (Amund a Helene, Nórsko).

Myslím si, že musím študovať spolu. Lebo aj v spoločnosti sme spolu. Ak sa budeme spoločne vzdelávať, zároveň sa naučíme spoločne žiť. Je to niečo, čo získame do života. Vďaka týmto zdrojom sa učíme, ako byť samostatní. Ide o to, aby si každý našiel miesto v spoločnosti (Adrià, moderátorka, Španielsko).

Všetci musíme komunikovať, zapájať sa a vymieňať si skúsenosti s inými ľuďmi (Paul, Nemecko).

ZÁVEREČNÉ POZNÁMKY

Výsledky vypočutia a *Luxemburské odporúčania* sú v súlade s relevantnými oficiálnymi európskymi a medzinárodnými dokumentmi v oblasti špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania a dopĺňajú ich.

Päť myšlienok ilustruje, ako mladí ľudia vnímajú svoje vzdelávanie, ako aj ich návrhy na zlepšenie. Tieto myšlienky veľmi konkrétnym a praktickým spôsobom opisujú niektoré koncepcie, na ktoré poukazujú aj mnohé štúdie o inkluzívnom vzdelávaní. Mladí ľudia zdôraznili, že inkluzívne vzdelávanie je otázkou ľudských práv, a vo svojich diskusiách sa zamerali na kľúčové pojmy, ako je normálnosť, tolerancia, rešpekt a občianstvo. Takisto opísali, čo pre nich znamená univerzálny dizajn a prečo majú tútorstvo a podpora zo strany spolužiakov, kooperatívne učenie a individualizované programy pozitívny vplyv na ich vzdelávanie.

Mladí žiaci výslovne uviedli, že ich názory sa musia zohľadniť pri prijímaní všetkých rozhodnutí, ktoré sa ich týkajú. Ak sa má dosiahnuť skutočná inklúzia, musia sa prijať skutočné opatrenia v spolupráci so všetkými zainteresovanými stranami. Učitelia a vedenie škôl musia spolupracovať v záujme zabezpečenia inklúzie, spolužiaci si musia navzájom pomáhať, prostredníctvom vzdelávania učiteľov sa učitelia musia naučiť, ako každému poskytnúť to najlepšie vzdelanie a ako sa navzájom podporovať, podporní učitelia by mali pomáhať a nie robiť prácu namiesto žiaka a všetky zainteresované strany sa musia zamerať na riešenie situácií a neprístupovať k nim ako k problémom.

Delegáti zdôraznili, že hoci majú výhrady aj k praktickým detailom, ich hlavné obavy súvisia s postojmi a prekonávaním predsudkov.

Uznávajú, že učitelia a spolužiaci sú vo väčšine prípadov tolerantní a uvedomujú si ich postihnutie, ak majú dosť času na pochopenie situácie – výnimky sú veľmi zriedkavé.

Pozornosť by sa mala venovať zvyšovaniu povedomia o postihnutí, aby ľudia boli informovaní o potrebách a silných stránkach ľudí s postihnutím. Dôležité je nezovšeobecňovať. Len preto, že niečo funguje pre jedného človeka s postihnutím, neznamená to, že všetci žiaci s postihnutím sú rovnakí.

A napokon, inklúzia sa netýka len ľudí s postihnutím, ale aj inklúzie ľudí z odlišných prostredí. Niektorí mladí účastníci uviedli, že sa stretli s dvojitou diskrimináciou z dôvodu postihnutia a pôvodu z odlišnej kultúrnej skupiny ako ich spolužiaci alebo z dôvodu imigrantského pôvodu.

Luxemburské odporúčania boli predstavené Rade ministrov počas zasadnutia Rady pre vzdelávanie, mládež, kultúru a šport 23. novembra 2015 a výboru pre

vzdelávanie na zasadnutí 2. – 3. decembra 2015 na zväženie a ako základ možných ďalších opatrení.

Obrázok 5. Účastníci európskeho vypočutia

SK

Sekretariát:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tel.: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Kancelária v Bruseli:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tel.: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

